

ἐτη, καὶ αὐτονομούμενον καὶ ὑπὸ ξενικὸν ὑπαγόμενον ζυγόν, καὶ πίπτον καὶ ἀνιστάμενον, δὲν ἐπαυσεῖν ὑπηρετοῦν τὰ μέγιστα τῆς ἀνθρωπότητος συμφέροντα, καὶ ἄξιον μὲν καθιστάμενον τῆς ἀδιαλείπτου εὐνοίας τοῦ κόσμου, ἄξιον δὲ βεβαίως νὰ προεδρεύσῃ τῆς προκειμένης ἀναμορφώσεως τῆς Ἀνατολῆς.

Τοιαῦται εἶναι αἱ σκέψεις ἃς παρήγαγεν ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβευος τῆς Ἀγγλίας Σιρ Ερρίκου Βούλουερ. Ἐάν ᾖναι ὀρθαί, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ βουλὰὶ θέλουσιν ἐπιστήσῃ τὴν δέουσαν εἰς αὐτὰς προσοχὴν, καὶ πράξῃ ὅ,τι δυνατόν πρὸς θεράπειαν τοῦ μεγάλου τούτου ἐθνικοῦ συμφέροντος. Ἐπικαλούμεθα δ' ἐπὶ τέλους εἰς ταῦτα καὶ τὴν προσοχὴν τῶν μεγαλοπλούτων ἐκείνων ὁμογενῶν, οἵτινες τοσαύτην δεικνύουσι προθυμίαν ἵνα ἀφιερώσωσι τῇ πατρίδι τὰς δεκάτας τῶν διὰ τῶν κόπων καὶ ἀγώνων αὐτῶν συλλεγέντων πόρων, καὶ ὑπομνησκόμεν αὐτοῖς, ὅτι, εἴναι καὶ ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους πράξωσι θυσίας τινας, μεγίστην μὲν θέλουσι περιποιήσῃ εἰς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίαν, μεγίστην δὲ δρέψῃ καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης εὐκλείαν.

Κ. Π.

Η ΚΥΡΙΑ ΒΡΕΜΕΡ.

—οοο—

Κατ' αὐτὰς διέβη δι' Ἀθηνῶν, ὅπου διέτριψε περὶ ἓνα μῆνα, μία τῶν Μουσῶν τοῦ Βορρᾶ, ἡ Κυρία Φρειδερίκα Βρέμερ, ἡ πρωτίστη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν μυθιστοριογράφων τῆς Σουηδίας. Τὰ συγγράμματα αὐτῆς, εἰς 33 ἡδὲ τόμους ἀριθμούμενα, μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, καὶ ἤξιώθησαν πανταχοῦ μεγίστης ἐπιδιοκίμασίας, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν φιλολογικῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῶν τάσεως. Ἡ Κυρία Βρέμερ, ὑπὸ τῆς δυνάμεως παροτρυνομένη, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἱκμάδα τοῦ ν' ἀναπτυχθῇ εἰς ἀνθὴ καὶ εἰς καρποὺς, ὑπὸ τῆς ὁρμῆς ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν, τοῦ ν' ἀναδείκνυται ἐξωτερικῶς δι' ἀριστουργημάτων, ἤρχησε πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς νεότητά, τὸ φιλολογικὸν αὐτῆς στάδιον. Ἀλλ' ἅμα εἶδε τὰ πρῶτα αὐτῆς δοκίμια, μικρὰ τινα καὶ εὐτράπελα διηγήματα, μετ' εὐνοίας ὑπὸ τοῦ κοινοῦ δεκτὰ γενόμενα, ἐνόμισεν ὅτι καθήκον εἶχε νὰ μεταχειρισθῇ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ δῶρον ὃ εἶχε λάβει θεοῦθεν. Ἡ τύχη τῶν γυναικῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἵλκυεν ἰδίως τὴν προσοχὴν τῆς. Ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς εἶναι ὁ τῆς μητρὸς καὶ ὁ τῆς συζύγου· ἀλλ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς εἶναι ἐν Εὐρώπῃ ὀργανισμένη, πόσαι γυναῖκες δὲν μένουσιν ἀγαμοὶ! Αὗται ἄρα πρέπει νὰ μένωσι περιττὰ μέλη τῆς κοινωνίας, περιττὰ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ δι' ἑαυτὰς περιττὰ, καὶ μεματαιωμένοι πρέπει νὰ εἶναι ἐν αὐταῖς ὅλαι αἱ ἐξάίσιοι δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ

τοῦ πνεύματος; Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ζήτημα, εἰς οὗ τὴν λύσιν ἠθέλησε νὰ ἐπενεργήσῃ διὰ τῶν μυθιστοριῶν τῆς. Τινὲς ἐξ αὐτῶν, ὡς *Al* τοῦ προέδρου θυγατέρες, *Ἡ Νίρα*, *Οἱ γείτονες*, *Ἡ οἰκιακὴ ἐστία*, *Οἱ ἀδελφοί*, ὁμοῦ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *Σκηναὶ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου* περιλαμβάνονται, παριστῶσι τὴν γυναῖκα κατὰ τὰς διαφόρους θέσεις αὐτῆς, κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἀνατροφὴν, ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ὡς νεάνιδα ὑπείκουσιν εἰς τὸ γλυκὺ πάθος τοῦ ἔρωτος, ὡς σύζυγον καὶ μητέρα, καὶ ὡς ἀγαμὸν διαμείνας, καὶ ἐν ἐκάστῃ τῶν περιστάσεων τούτων καταδεικνύει εὐγλώττως ὅποια τις πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ γυναικείου πνεύματος, καὶ τίς δύναται καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐπιβρόχὴ αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Ὡς πρωτίστην δ' ἀρετὴν καὶ οἰκειοτάτην εἰς τὰς γυναικας παραγγέλλει ἐν πάσῃ θέσει καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει τὴν καρτερίαν, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ὑποταγὴν εἰς τὰς βουλὰς τῆς προνοίας καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας.

Ἀλλ' ἐν Σουηδίᾳ ἰδίως ἐπεκράτουν νόμοι καταπιστικοὶ τῆς γυναικὸς, καθ' ἃς ἡ γυνὴ διατέλει ὑπὸ αἰωνίαν κηδεμονίαν, καὶ ἡ ἀγαμος ὑπὸ αἰωνίαν ἐξάρτησιν ἢ πατρὸς ἢ συγγενῶν πολλάκις ἀδιαφόριον πρὸς αὐτήν, ἢ πιεζόντων αὐτὴν διαφόρων. Ἡ Κ. Βρέμερ ὑπὲρ τῆς τύχης καὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς τοσοῦτον μεριμνήσασα, ἠσθάνετο τὴν ἀδικίαν τῶν νόμων τούτων, καὶ ἠθέλησεν ἰδίως νὰ γνωρίσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον τῆς ἐλευθερίας, ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται πλήρη τὴν ἀξίαν του, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἑκτασις δι' ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ δι' ὅλας τὰς ἀτομικότητας, ἐν ᾧ οὐδὲν καταστέλλει ἡ στενοχωρεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν χαρακτήρων. Μετέβη ἐπομένως εἰς Ἀμερικὴν, ὅπου παρετήρησε τὴν κοινωνίαν διὰ φιλοσοφικοῦ ὀρθοῦ, καὶ ἐγραψεν ἐκεῖθεν τρίτομον συλλογὴν ἐπιστολῶν, ἐν αἷς ἐκφράζει τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς διὰ τὴν εὐρεῖαν ἐλευθερίαν ἥς ἀπολαμβάνει ἐν τῷ εὐδαίμονι ἐκεῖνο τόπῳ ὁ ἄνθρωπος. Ἐπανελθοῦσα δὲ ἔγραψε δύο μυθιστορήματα, ὧν τὸ μὲν ἐπιγραφόμενον *Ἐρθα*, τὸ δὲ *Πατὴρ καὶ Θυγάτηρ*, σκοπὸν ἔχουσι νὰ καταδείξωσι τὸ άτοπον καὶ ἀδίκον τοῦ Σουηδικοῦ ἐκείνου νόμου, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶσιν αὐτοῦ τὴν μεταρρύθμισιν. Τοσαύτην δ' ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἡ θερμὴ αὕτη συνηγορία ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς, οὐ μόνον εἰς τὸ κοινόν, ἀλλὰ, ὡς λέγεται, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ βασιλέως, ὥστε καὶ τοὶ πεισματωδῶς ὑπερασπιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων προλήψεων καὶ ὑπὸ τῶν ἐχόντων συμφέρον, ὁ νόμος κατηργήθη ἐπὶ τέλους.

Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ μεγαλοφυΐα συγγραφεὺς προώδεε καὶ ὑψοῦτο εἰς τὸ στάδιόν τῆς, κατὰ τοσοῦτον πύρυνετο ὁ ὀρίζων τῆς. Μετὰ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν ἡσχόλησε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἡ ἐλευθερία τῶν ἐθνῶν. Ὡς τὰ ἄτομα μόνον ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ δύνανται ν' ἀνταπακριθῶσιν εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτῶν προορισμὸν, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη μόνον ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τῆς ἐλευθερίας δύνανται

νά υπηρετίσωσι τὸν ὑπέρτατον τοῦ πλάστου σκοπὸν, ἐφαρμόζοντα ἐπὶ γῆς τὴν πολιτείαν ἧς τὰς ἰσοῦς βάσεις διέγραψεν ὁ νόμος τῆς ἀποκαλύψεως. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ιδέας ταύτης ἤρχισεν ἡ Κ. Βρέμερ τὴν συγγραφὴν νέας μυθιστορίας, καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπισκερθῇ πρὸς τοῦτο τὰ μέρη ὅπου σκότος δουλείας ἀπλοῦται ἐπὶ τοῦ γυναικείου φύλου ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. Ἡ περιήγησις δ' αὐτῆς αὐτῇ τὴν ὠδήγησε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀγαλλομένη εἶδε τὴν ἡρωϊκὴν ἀνδρείαν ἀναστήσασαν τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν. Τὸ μυθιστόρημα τὸ ὁποῖον προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ, ἀφικομένη εἰς τὴν πατρίδα της, ἔσται, ὡς ἡ ἰδία λέγει, τὸ ἔσχατον τῶν μυθιστορικῶν ἔργων της, διότι ταῦτο εἶναι ἡ συμπλήρωσις καὶ ἡ συγκεφαλalaίωσις τῶν θεμελιωδῶν κοινωνικῶν ιδεῶν της.

Αἱ μυθιστορίαι τῆς Κυρ. Βρέμερ δὲν εἶναι λοιπὸν ἄσκοπα παίγνια, προτιθέμενα τὴν διασκέδασιν τῶν ἀργῶν, ἀλλὰ πρaxyματίζai φιλοσοφικαί, ὑψηλὸν κοινωνικὸν σκοπὸν ἔχουσai, καὶ πρὸς δόξαν τῆς μυθιστοριογράφου, πολλάκις αὐτὸν ἐπιτυχοῦσαι. Ἡ ἰδία Κ. Βρέμερ ἐρωτώμενη ἔλεγεν, ὅτι ὁ μέγας διδάσκαλός της ἦτον ὁ Πλάτων· ὅτι αἱ ιδέαι ἦσαν πρὶν μεμονωμέναι ἐν τῇ διανοίᾳ της, ὅτι πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀνεγνώριζε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὴν μεταξὺ αὐτῶν σχέσιν καὶ τὴν ἐνότητά κατενόησε μόνον ἀπ' οὗ ἀνέγνωσε τὸν ὑπατον τῶν φιλοσόφων, καὶ προσέθετε, πρὸς τινὰ τῶν ἡμετέρων ἡμιλοῦσα, ὅτι εὐδαίμων ἔσται δυναμένη εἰς τινὰ τῶν μελλόντων συγγραμμάτων της, ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ διδάκτρα.

Ἀλλὰ τί σπουδαῖον τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς τάσεως τῶν συγγραμμάτων τῆς κυρίας ταύτης οὐδόλως ἀποκλείει ἀπ' αὐτῶν τὸ εὐάρεστον καὶ τὸ εὐχαρῆ. Ἐξ ἐναντίας, οὐδὲν φυσικώτερον, οὐδὲν εὐφρυντικόν, οὐδὲν εὐτραπελωτέρον τῶν διαλόγων καὶ τῶν οἰκιακῶν σκηνῶν τῶν διηγημάτων της, ἐν οἷς ἐνίοτε ἀπαντῶνται σκεναὶ ἐκ τῶν περιπαθεστάτων.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ φιλολογικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος. Ὡς δὲ πρὸς τὴν βιογραφίαν αὐτῆς, ἀντὶ πάσης ἄλλης πληροφορίας, προτιμῶμεν νὰ μεταφράσωμεν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψεν αὐτῇ ἡ ἰδία πρὸς τὸν Γερμανὸν μεταφραστὴν τῶν συγγραμμάτων της, ὅστις τῇ ἐζήτησε πληροφορίας βιογραφικάς. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη οὐ μόνον περιέχει ὅ,τι ἡ ἰδία ἐνόμισε κατὰλληλον νὰ καταστήσῃ γνωστὸν ἐκ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου της, ἀλλὰ δύναται προσέτι νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς μικρὸν δείγμα τοῦ ὕφους καὶ τοῦ φιλολογικοῦ χαρακτῆρος της.

α. Ἀξιότιμε Κύριε!

» Ἡ ὑμετέρα ἐπιστολὴ διήγειρεν ἐν ἐμοὶ αἰσθήματα εὐχαριστήσεως ὅμοια καὶ εὐγνωμοσύνης, εἰς ἃ ἐπεθέμουν ν' ἀνταποκριθῶ, ἐκπληροῦσα ἣν μοὶ ἐκφράζετε ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ σὰς διακοινώσω τὰ περὶ τοῦ βίου μου καὶ τῆς διανοητικῆς μου ἀναπτύξεως. Ἀλλὰ τοῦτο ἔχει δυσκολίας τινάς, διότι ἐξωτερικῶς μόνον δύναμαι νὰ ἐκφράσω ὅ,τι ἐσω-

τερικὸν ἐν αὐτῇ, τὸ δὲ πλεῖστον τῆς ἱστορίας μου εἶναι κυρίως ἐσωτερικόν.

» Ὅταν ποτὲ δὲν θέλω πλέον ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς, τότε ἔστω μοι νὰ ἐπανέλθω ὡς ἄλλοι πνεῦμα, καὶ νὰ διηγηθῶ τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἐνδόμυχα τῶν παθημάτων καὶ τῶν ἀπολαύσεων, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ζωῆς μου. Τότε οὐδεὶς μὴ με φοβηθῇ! διότι ὅταν τότε κατὰ μεσονύκτιον καταβυίω πρὸς ψυχὴν θηήσκουσαν καὶ τεταραγμένην, θέλω ἔρχεσθαι ὅπως καθιστῶ αὐτὴν ἡσυχυτέραν, τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ λύχνου της λαμπρότερον, ὅπως τῇ φέρω εἰς τὰς τελευταίας στείγας της γῆλην καὶ ἀδελφὴν.

» Οὐχ ἦντον ὅμως ὁ βουλόμενος καὶ οὕτω νὰ ρίψῃ εὐμετές βλέμμα διὰ τοῦ παραπιτάσματος τοῦ καλέπτοτος βίου ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς περιστάσεσι κοινὸν καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀσήμαντον, θέλει ἰδῇ ὅτι ἐγεννήθη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Αἰδρου, καὶ εἶχον ὡς ἀναδόχους πολλοὺς τῶν σεβαστῶν καὶ σοφῶν κυρίων ἀκαδημαϊκῶν τῆς Ἀθῆνας. Τὸ δὲ βλέμμα τοῦτο (ἂν ἔχῃ προφητικὴν δύναμιν) δύναται ἐν τοῖτοις πᾶσι ν' ἀποκαλύψῃ σχέσιν τινὰ καὶ ἐπιρροήν, ἣν ἐγὼ δυσκόλως δύναμαι νὰ καταδείξω ἐνταῦθα. Τριετὴς ἐγκατέλειπον τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μου, τὴν Φινλανδίαν, καὶ ἔκτοτε μίαν μόνον ἐνθύμησιν ἐξ αὐτῆς διετήρησα· εἶναι δὲ ἡ ἀτάμνησις αὕτη μία λέξις, ἐν παρίσχυρον ὄνομα. Ἐν τῷ σκότει τῆς εἰδωλολατρείας ἐπρόφερε τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Φιννλῆς λαὸς ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ, καὶ προσφέρει αὐτὸ ἔτι καὶ σήμερον μετὰ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκφυγετισθέντων αἰσθημάτων καὶ πολλὰς μοὶ φαίνεται ὅτι ἀκούω τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ βροτῇ τοῦ Θού, ἥτις βαίνει ὑπὲρ τὴν τρέμουσαν γῆν, ἢ ἐν τῷ φαιδρῷ ἀέρι, ὅστις παρηγορεῖ καὶ θρoσίζει. Ἡ λέξις αὕτη εἶναι *Ιουμάλα* (α).

» Ἄν δ' εὐαρεστηθῇτε νὰ μὲ παρακολουθήσετε ἀπὸ τοῦ Φιννικοῦ εἰς τὸ Σουηδικὸν ἔδαφος (ὅπου ὁ πατήρ μου ἐγένετο ἰδιοκτήτης, ἀφ' οὗ ἐπώλησε τὰς ἐν Φινλανδίᾳ ἰδιοκτησίας του), δὲν θέλω σὰς ἐπιβάλλει τὸν κόπον τοῦ νὰ μὲ παρακολουθήσετε εἰς τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, οὐδὲ θέλω σὰς παραστήσει τὸ ἐσωτερικὸν χάος στοιχείων ἀσυναρτήτων, οὐδὲ τὴν ἐξωτερικὴν, μικρὸν ἐνδιαγέρονσαν, καὶ κοινὴν εἰκόνα τοῦ βίου οἰκογενείας, ἥτις καθ' ἑκάστον φθινόπωρον ἐν ἐστεγασμένῃ ἀμύξῃ μεταβαίνει ἀπὸ τῶν κτημάτων της τῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ εἰς τὴν κατοικίαν της τῇ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, καὶ καθ' ἑκάστον ἔαρ ἐκ τῆς κατοικίας της ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἰδοιορεῖ εἰς τὰ κτήματά της ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἔχει δὲ κατ' οἶκον νέας θυγατέρας, αἵτινες παίζουσι κύμβαλον, τραγοῦδοι ἰταλικά ἤσματα, ζωγραφίζουν με μείλανα χρωστήρα, καὶ ἀναγιγνώσκουσι μυθιστορίας, ἀγαπῶνται παρτοῖως καὶ διαφόρως, καὶ πλεῖστα πόθον βλέμματα βυθίζουσιν εἰς τὸ μέλλον, πεποιθῆναι ὅτι θαύματα

(α) Οὕτως ὠνόμαζον καὶ ὀνομάζουσιν οἱ Φινλανδοὶ τὸν Θεόν.

δίδουσιν ἰδῆ καὶ δέδουσαν πράξει. Ἐν πάσῃ δὲ ταπεινότητι ὀφείλω τὰ ὁμολογῆσαι ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ, ἰδεώσαν ἑμὴν πάντοτε ὡς μέλλονσαν πολεμικὴν ἡρώδα.

» Ἄν δ' ἐπιθυμῆτε τὰ βλέπετε βλέμμα καὶ εἰς τὸν οἰχογενειακὸν κόλον, θέλετε εὖρεῖ αὐτὸν συνηγμένον εἰς τὴν μεγίστην αἰθούσαν τῆς οἰκίας τῆς ἐξοχῆς, εἰς κοινὰς ἀναγνώσεις, καὶ δύνασθε — ἂν εὐαρεστήσθε — τὰ παρατηρήσετε τὴν ἐντόπωσιν ἢν προσενοῦσαν ἐπὶ μιᾷ τῶν θυγατέρων τῶν γαλολογικῶν ἀστέρων τῆς Γερμανίας. Ἄν ἀπέθρησκέ τις ἐκ βλαίων ψυχικῶν κινήσεων, βεβαίως καὶ αὐτὴ, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δὸν Κάρλου τοῦ Σχιλλέρου, θὰ ἐπιπτε νεκρὰ ἐκ τῆς καθέδρας τῆς, ἢ μᾶλλον θὰ ἐλύντο αἶφνης εἰς ποταμὸν αἰσθημάτων καὶ δακρύων.

» Ἀλλ' ἐπέλθωτε εἰς τὸν κίνδυνον τοῦτον; Ἔλθωτε δι', ὅπως πολλὰ ἔτι ἀναγνώσῃ καὶ μάθῃ ἐκ τοῦ τέπου, ὅστις ἐκαιῶς δύναται τὰ κληθῆ ἢ καρδία τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰς οὗ τὰ διαφορικὰ γάματα ἔτι καὶ νῦν ἀγθόνως ἀρύεται.

» Θέλετε δὲ τὰ ἐμβλέψετε καὶ βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν τῆς; Ἰδέτε πῶς βιαρεῖα γῆρην θετικότης κατ' ὀλίγον ἐξαπλοῖ τὰ νέρη τῆς ἐπὶ τῶν λαμπρῶν νεαρικῶν τῆς οὐνείων πῶς τῆς ἐσπέρας τὸ σκότος ταχέως καταλαμβάνει τὴν ὁδοπόρον ἐν τῇ στενωπῇ τῆς, καὶ πῶς ἡ ὁδοπόρος περιγυῖος — ἀλλὰ ματαίως, — ἀγωνίζεται τὰ διαγύγη αὐτῇ. Ὁ αἶψ' ἐγένετο ἱσπερὶς, ὡς ὅταν πίπτῃ παχεῖα χιὼν τὸ σκότος αὐτᾶν καὶ ἐγένετο γῆρ' ἐν βαθείᾳ, ἐν ἀπεράντῳ χειμερὶ, ἢ νυκτὶ ἀκούει βρηγοῦσας φωνὰς τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως, τῶν θηρίων καὶ τῶν φυτῶν, τῆς θηρσιωδούς γύσεως, τῆς ἀπελπιζομένης ἀνθρωπότητος, καὶ βλέπει τὴν ζωὴν μεθ' ὧν τῶν καλλοῶν τῆς, μετὰ τοῦ ἔρωτος, μετὰ τῶν παλλουσῶν καρδιῶν, ζωσαν ἐνταγιαζομένην εἰς ὑγρὸν σάβανον παγετοῦ! Ὁ οὐρανὸς εἶναι ἱσπερὶς καὶ κενός, — δὲν ὑπάρχει ὀφθαλμὸς, δὲν ὑπάρχει καρδία. Τὰ πάντα ἀπέθανον, — ἢ ὀρθότερον — τὰ πάντα ἀποθνήσκουσι, πλὴν — τοῦ πόνου.

» Ἰσως ἐπροσέλατε ποτὲ εἰς τὴν πολλῆς ἐντοίας περιεχτικὴν εἰκόνα, ἀφ' ἧς ἀρχοῦται πᾶσαι αἱ βαθύτεραι μυθολογίαι. Ἐν ἀρχῇ φαίνεται λαμπρὴν καὶ θερμὴν καὶ θεῖον τι στοιχεῖον, βυβλίζομενον εἰς σκότος καὶ εἰς ὀμίχλην (ἢ πρωτογενεὴς ὕλη). Ἐκ ταύτης δὲ τῆς συμμίξεως τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δακρύων, παράγεται — Θεός. Νομίζω ὅτι τοιοῦτό τι συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ γεννηθέντι πρὸς μοχλιαίαν ζωὴν. Καὶ τοιοῦτό τι συνέβη καὶ τῇ γραφοῦσῃ τὰς λέξεις ταύτας.

» Ἄν δ' ἐβλέπετε αὐτὴν μετὰ τινα ἔτη, θὰ εὐρίσχετε ὅτι μεγάλη ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς αὐτήν. Θὰ ἐβλέπετε ὅτι οἱ πρὸ πολλοῦ ἐνδᾶχρεις ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐλαμπόν ἐξ ἀνεκφράστου χαρᾶς διότι ἀρίστη ὡς ἐκ τοῦ τάγου εἰς νέαν ζωὴν. Ἀλλὰ τί ἐπέφερε τὴν μεταβολὴν ταύτην; ἐξεπληρώθησαν

τὰ λαμπρὰ ὄνειρα τῆς νεότητός τῆς; Ἀνεδείχθη αὐτῇ ἡρώς τῶν πολέμων; ἔδραψε τὰ ἄβυθια τῆς καλλιότητος, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς δόξης; Οὐχί, οὐδὲν τούτων πάντων. Ἐσθέθησαν ἐξ ἐναντίας τὰ ὄνειρα τῆς νεότητος, καὶ ἐσθέθη καὶ αὐτὴ ἡ νεότης. Καὶ ὅπως τῶρα μάλιστα ἐγένετο αὐτῇ γῆρ', δίδω ἐν τῷ βᾶθει τῆς ψυχῆς τῆς ἀρετέων ἢ ἐλευθερίας. Ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ χάους ἠκούσθησαν αἱ λέξεις: Γενήθῃτω γῶς! Καὶ τὸ γῶς διέλυσε τὴν νύκτα, καὶ ἐλαμπὲ καὶ εἰς αὐτῆς τὴν καρδίαν. Αὐτὴ δὲ ἐπὶ τοῦ φωτὸς τὸ βλέμμα στηρίζουσα, ἀπεκρίθη μετὰ δακρύων χαρᾶς: «Θάνατε, ποῦ ἢ ἀκαθά σου, τάγε ποῦ ἢ ρίχη σου;»

» Πολλοὶ τάφοι ἔκτοτε ἠνεώχθησαν, καὶ πολλοὶ ἀνηρπάγησαν ἐξ ἐκείνων οὗς πάντας ἡγάπα περιπαθὸς πολλοὶ πόνοι ἐπέβρεψαν κατ' αὐτῆς τὰ βέλη των, καὶ εἰσέτε τὰ ἐπιβρόπτουσιν ἄλλ' ἢ καρδία τῆς πάλαι ἐτι ζωηρῶς, ἢ σκοτεινὴ νύξ διεσκοιδάσθη. Ναι διεσκοιδάσθη αὐτῇ, ἀλλὰ δὲν ἐπαράνθη καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς διότι ὡς τινα ἀνθὴ τὴν νύκτα μόνον ἀνοίγονται, οὕτω κατὰ μόνας τὰς νυκτερινὰς ὥρας μεγάλης τιμῆς ζωῆς ἀνδύεται ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ εἰς τὸ γῶς τῶν αἰώνιων ἀστέρων.

» Ἰσως ἐπιθυμῆτε τὰ μάθητέ τι καὶ περὶ τοῦ συγγραφικοῦ μου σταδίου. Τοῦτο ἤρχισεν ὅταν, ὀκταετῆς, κατὰ πρῶτον προσεφώνησα τὴν σελήνην διὰ γαλλικῶν στίχων, οὕτως ἀρχομένην

O corps céleste de la nature !

» Καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς νεότητός μου ἐξηκολούθησα μετὰ τῆς αὐτῆς ὑψηλοῦς γράφουσα πράγματα ὡς τὴν ἀνάγνωσιν δὲν ἤθελον τὰ ἐπιβάλλω οὕτε εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου (καὶ εἶχον ἐχθροὺς). Ἐγραψον ὠθονμένην ὑπὸ νεαρικῶν ἀνησυχῶν αἰσθημάτων, ἔγραψον ὡς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὠθούμενα μικρὰ κήματα γράφουσιν ἐπὶ τῆς παραλίας ἄρκου ἀσημάτων γραμμὰς. Μεταγενεστέρως ἔλαβον τὸν κάλαμον ἐξ ἄλλης κινουμένης αἰτίας, καὶ ἔγραψα τὰς μυθιστορίας ὡς ἀνεγνώσατε.

» Ἦδη δὲ, ὅταν ἴσταμαι εἰς τὸ μεθόριον τοῦ γθινωπύρου τοῦ βίον μου, βλέπω ἐπὶ τὰ αὐτὰ περὶ ἐμὲ ἀντικείμενα, ἅτινα μὲ περιστοιχίζον κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔαρος, καὶ πρὸς μεγίστην μου εὐτυχίαν κίεσθαι ἐπὶ περὶ ἑμὴν μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἀγαπητῶν, τὴν ἀγαπητὴν μου μητέρα καὶ τὸν φίλετάτῳ μοι ἀδελφόν. Αἱ τὴν οἰκίαν μου περιστοιχίζουσαι παιδιᾶδες, ἐφ' ὧν ὁ Γουστάβος Ἀδελφός ἐπεθεώρησε ποτὲ τὸν στρατὸν του, πρὶν μεταβῆ ὡς ἐλευθερωτῆς εἰς Γερμανίαν, μοὶ φαίνονται σήμερον οὐχ ἥττω ὠραῖαι ἀφ' ὅτε ἐφαίνοντο ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου, καὶ μοὶ ἐγένοντο προσφιλέστεραι, διότι γνωρίζω ἤδη ἀκριβέστερον ὅλα τὰ χέρτα καὶ ὅλα τὰ ἀνθῶ των.

» Ὡς δὲ πρὸς τὸ μέλλον μου, ὅνα μόνον ἔχω πόνον, τοῦ τὰ δυσνήθω τὰ περατώσω τὰ ἔργα ἢ ἐμελέτησα, καὶ ὡς τὰ μέχρι τοῦδε συγγράμματά μου εἰσὶν ἢ ἀρχὴ μόνον. Ἄν δὲ τοῦτο μοὶ ἐπιτραπῇ, θέλω τότε μόνον νομίσαι ἑμὴν ἥττω ἀνάξια τῆς μεγάλης εὐμερείας ἥτις μέχρι τοῦδε

μοὶ ἐπεδελχθῇ, καὶ τότε, ἑαυτοῖς μόνον ὡς ἀποθώ-
σωσι τῇ χάριτι οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ὅσοι μ' ἐνείκω-
χον διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν. Αὐτοῖς ἐκφράζω
ἐκ καρδίας τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

» Δέχθητε, ἐντιμότες Κύριε, τὴν ἐκφράσιν
ταύτην τῶν αἰσθημάτων μου πρὸς τε ὑμᾶς καὶ τοὺς
συμπατριώτας ὑμῶν, ὡς καὶ τὸν φόρον τῆς ἀποδή-
ψεως καὶ τὰς χάριτας ὡς σὰς προσφέρει ἡ

Λοδοτα, τὴν 3 Μαΐου 1844.

ΦΡΑΓΕΡΙΚΑ ΒΡΕΜΕΡ.

Α. Ρ. Ρ.

ΔΥΟ ΡΩΣΙΔΕΣ

αἰχμαλῶτοι ἐν Καυκάσῳ.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδ. 227.)

—ooo—

» Ἡ πριγκίπισσα παρεκάλεσε τὸν ὁμιλοῦντα
ῥωσιστὴ νὰ σέρῃ πρὸς αὐτὴν καὶ τὰ λοιπὰ τέ-
κνα τῆς· ἐφάνη δὲ αὐτῷ παράδοξον πῶς γυνὴ τόσῃ
νέα εἶχε πέντε τέκνα. Ἐρῶντης δὲ γεννημένης εὖρον
καὶ ἔφερον αὐτῇ, πλὴν τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς
τῆς Σαλουῆς μὴ εὐραθείσης, τὰ ἄλλα. Τὴν ὥραν ἐ-
κείνην διψήσασα ἐζήτησε νερόν, εἰς δὲ τῶν ὀρεινῶν
ἔδωκεν αὐτῇ πῖπτοντός μεγάλου καρύου· ἐνῶ δὲ ἐπι-
νευιδόντες τὰ πολυτίμα δακτύλιά της ἤρπασαν αὐτά,
ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἵνα μὴ ἐννοήσῃ τὸ
πράγμα ὁ ἄρπαξ τῆς πριγκίπισσας. Ἐν τοσούτῳ ὀλί-
γον ἔχρησεν ἡ ταλαίπωρος διὰ τὴν παρουσίαν τῶν
τέκνων τῆς, διότι τὰ παρέλαβον ἐκ νέου πλὴν τῆς
μικρᾶς Λυδίας· ὁ δὲ ὁμιλῶν ῥωσικῶς ὀρεινός εἶπεν ὅτι
ἐσκόπουν νὰ τὰ παραδώσωσιν εἰς τὸν Σιαμίλ, καὶ
διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ἡ μήτηρ ἀνίσυχος.
Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ὁ μουριδὴς
ἠθέλησε νὰ ἱππεύσῃ καὶ ἡ πριγκίπισσα, ἀλλ' αὐτῇ,
ἵνα κρατῇ τὴν μικρὰν κόρην τῆς, προετίμησε νὰ ὑ-
πάγῃ πεζή. Εἰς μάτην ἀνεζήτησε τὰς συντρόφους τῆς·
οὐδεμία ἐραίνετο. Μόλις δὲ ἐξῆλθον τοῦ χωρίου,
καὶ φλόγες ἐξερράχθησαν καθ' ὅλον τὸ χωρίον· διότι
οἱ ὀρεινοὶ ἀναχωροῦντες ἐνέβαλον εἰς αὐτὸ πῦρ.

» Μετὰ τινὰς δὲ ὥρας, δύο ἱππεῖς ἐκ τῶν περὶ
τὴν πριγκίπισσα, οἵτινες εἶχον ὑπάγει ἵνα μάθωσι τὰ
περὶ τῆς οἰκογενείας του, ἐστάθησαν εἰς τὴν αὐλήν,
ὅπου εὖρον σωρὸν ἐρειπίων καπνίζόντων, τὴν πριγκί-
πισσαν Ἰνίαν καὶ τὴν ἐσχατοτέρων τροφὸν τοῦ
πριγκίπτος, τὴν μὲν πρώτην σθεαίσαν ἐντὸς σκοτει-
νοῦ δωματίου, τὴν δὲ ἄλλην καθήμενην ἐπὶ τῶν ἐρει-
πίων, τὸ ἥθος ἔχουσαν παράφρονος καὶ ψάλλουσαν
αὐτοσχεδίως, κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου, μυρολόγιον,
δι' οὗ περιέγραφε τὰ τρομερὰ συμβάντα τῆς ἡμέ-
ρας. Ἐνίστατο δὲ διακόπτουσα αὐτὸ ἀνέκραζε·—Ποῦ
εἶσαι, Δαυΐδ;—Ὅλαιαί ἄλλαι γυναῖκες, τὸν ἀριθ-
μὸν εἶλοσι καὶ μία, καὶ μικρὸς τις ὑπηρέτης εἶχον
ἄρπαγὴ παρὰ τῶν ὀρεινῶν.

Τὸ συμβάν τοῦτο μαρτυρεῖ ὁποῖος ὁ βίος τῶν
κατὰ τὰς παρακαυκασίους ἐπαρχίας Ρώσων· ἀλλ' ὁ-
ποῖος καὶ ὁ τῶν Καυκασίων αὐτῶν; Τοῦτο θέλομεν
μάθει παρὰ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Τσινονδάλης, οἵ-
τινες ἔμεινον ἱκανὸν χρόνον μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ Τσινονδάλης διευθύνθησαν πρὸς
τὸν πύργον Ποζάλσκην, πρὸ τοῦ ὁποίου ἦτο κατε-
στρατοπεδευμένος ὁ Σιαμίλ. Κατὰ τὴν τρίτημερον
ὁδοιπορίαν τραγικώτατα συμβάντα ἐγένοντο. Οἱ
ὀρεινοὶ ἐφάνησαν ἀδυσώπητοι πρὸς τε τὰ πέντε τέ-
κνα τοῦ πριγκίπτος Δαυΐδ, τὴν πριγκίπισσαν Βαρβά-
ραν Ὁρβελιάνη, καὶ τὴν νεὰν ταύτης ἀναψιὰν Νίαν
Βάρατοφ. Ὅλοι οὗτοι οἱ αἰχμαλῶται, χωρισθέντες κατ'
ἀρχὰς ἀπ' ἀλλήλων, μόλις μετὰ πολὺ συνῆλθον κα-
τὰ τὰς συντόμους ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς των. Ἡ
πριγκίπισσα Τσαυτσανατζὲ ἀγνοοῦσα τὴν τύχην τῆς
ἀδελφῆς τῆς ἦτο καθ' ὑπερβολὴν ἀνίσυχος. Εἶχε δὲ
πληγῶσαι καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν αὐτῆς, διότι
ἀπαλέσασα τὰ ἐν τῶν σανδαλίων τῆς, μόλις πε-
ριεπάτει φέρουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὴν μικρὰν
Λυδίαν. Ὁ μουριδὴς ὁμοῦ παρακολουθῶν αὐτὴν ἐβλε-
πεν ἀδιαφόρως τὰς ὁδύνas τῆς, καὶ ἐνίστατο μάλιστα
τὴν ἐράστιζεν ἵνα τὴν βιάσῃ νὰ βαδίξῃ ταχύτερον.

Δύο ποταμοὶ διέκοπτον τὸν δρόμον τῶν ὀρεινῶν,
ὁ Κοστισκεύς καὶ ὁ Ἀλεζάνης. Ὅτε διέβαινον τὸν
πρῶτον ἡ πριγκίπισσα ὀλιβθήσασα παρ' ὀλίγον πα-
ρεσέρετο ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἀλλὰ βωμάλεος τις Τσε-
τσέγκος ἤρπαξεν αὐτήν. Τότε ὁ μουριδὴς ἀπεφάσισε
νὰ τὴν καθίσῃ ὀπισθεν τοῦ ἵππου του, καὶ φοβού-
μενος μὴ πέσῃ, ἔδεσε τὸν ἑνα τῶν βραχιόνων τῆς
περὶ τὴν ζώνην του· ἐκάθισε δὲ καὶ τὸ παιδίον ἐκ-
προσθέν του.

Ὅτε δὲ ἐξεληθόντες τοῦ χωρίου κατέβησαν νὰ ἀ-
ναπαυθῶσιν ὀλίγον, ἡ πριγκίπισσα εἶδε τινὰς τῶν
ὑπηρετιδῶν τῆς, καὶ τινὰ μάλιστα βαστάζουσιν τὸν
υἱὸν τῆς Ἀλεζάνδρου· ἀλλὰ καὶ πορρωτέρω εἶδε καὶ
ἄλλο τέκνον τῆς, τὴν μικρὰν Ταμάραν, εἰς τὰς ἀγκά-
λας Πολωνίδος, ὑπηρετιδὸς τῆς ἐπίσης. Ἡ σύζυγος
τοῦ ἐπιστάτου τῆς Τσινονδάλης πλησιάσασα τὴν
πριγκίπισσαν εἶπεν αὐτῇ, ὅτι ἀπαντήσασα ἑνα τῶν
υἱῶν τοῦ Σιαμίλ, τὸν Χατζῆ Μεχμέτ, τὸν παρεκά-
λεσε νὰ δώσῃ ἵππον πρὸς τὴν κυρίαν τῆς, καὶ ὅτι
αὐτὸς ὑπεσχέθη αὐτόν. Αἱ ἄλλαι ὑπηρετιδὲς περιποι-
οῦντο τὰ λοιπὰ παιδιὰ.

Ἀλλόκοτος δὲ ἦτο ἡ ὄψις τοῦ πληθους ἐκείνου
διαδαινόντος τόπους ἡρτωμένους. Ἐκ τῶν Τσετσέγ-
κων οἱ μὲν ἐφόρουν γυναικεῖα, οἱ δὲ παιδιῶν ἐνδύ-
ματα, καὶ ἄλλοι εἶχον εἰς τὰς ζώνας των ἀργυρὰ
ακροῇ τῆς τραπέζης. Ἡ πριγκίπισσα κατῴρθωσεν ἐπὶ
τέλους νὰ ἴδῃ τὴν ἀδελφὴν τῆς Βαρβάραν καὶ νὰ
πλησιάσῃ αὐτήν. Ἡ Βαρβάρα ἦτο ἐριππος φέρουσα
τὸ μαῦρον ἐνδύμα τῆς, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσα
γυμνὴν· ἐπάθε δὲ ὀλιγώτερον τῆς ἀδελφῆς τῆς. Ὅτε
οἱ λησταὶ εἰσέβαλον εἰς Τσινονδάλην, ἡ νεὰ καὶ ὡ-
ραία αὕτη πριγκίπισσα εἶχε καθῆσαι, ὡς εἶδαμεν,
παρὰ τὴν θύραν διὰ νὰ φονευθῇ πρώτη. Ἀλλ' ἀντί-
πελίκως, καθάβη ἑαυτὴν μεταξὺ τῆς ἀγκάλης ὀ-
ρεινοῦ. Αὕτῃ ὁμοῦ ἀπαθήσασα γενναίως τὸν τολμη-